

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Rvperti Ab-||batis Tvitiensis, Svmmi Disertissi=||miq[ue]
Theologi, sacris du[n]taxat literis omnia probantis, in XII.
prophetas mino-||res, Commentariorum Libri XXXII**

Rupert <von Deutz>

[Köln], M. D. XXVII.

VD16 B 3835

Rvperti Abbatis Tvitiensis In Micheam Prophetam Commentariorvm Liber
Tertivs.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-71859](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-71859)

RVPERTI ABBATIS
TVITIENSIS IN MICHEAM PROPHETAM
COMMENTARIORVM LIBER TERTIVS.

Supr. j
 Supra. 3

Orum quæ hætenus in hoc Propheta uel propter huc Prophetam dicta sunt duo principia uehementer nostris auribus illisa sunt, dicēdo uidelicet in primo audite populi omnes & attendat terra & plenitudo eius, in secundo autē audite principes Iacob, & duces domus Israel. Et prima quidem prophetici sermonis inuectiōe Samaria, i. decē tribus cōdēnati, eaq; detrimentū recuperantibus ibunt portā, & egrediētur per eam, & trāsbibit rex eorū coram eis, in secunda Hierusalem, uel tribus Iuda sæuerius arguitur, dicendo ad principes eius, ad sacerdotes eius, & ad prophetas eius, propter hoc causa uestri, Sion quasi ager arabitur, & Hierusalem quasi acruus lapide erit, quibus uerbis illa manifeste desolatio prænūtiatur, quæ facta à Romanis eandem Iudæi latronis uastantibus, eo quod percusserit maxillam iudicis Israel, sicut manifeste sermō eiusdem sequentia uaticinātur, itemq; detrimentum Iudæorū, de salute gentium relaturum.

Supra. 4

dum, secundum hæc uerba promittitur. Et fluent ad montem domini populi, & properabunt gentes multæ. Et rursum: Et erunt reliquæ Iacob in medio populorum multorū, quasi ros à domino, & quasi stillæ super herbam & cætera. ¶ Ecce nunc tertio sermo propheticus quasi tubam uocem suam exaltans, neque solam Samariam, ut prima, neque solam Hierusalem, ut secunda inuectiōe conuenerat, sed ambas partes simul conueniēs sic inchoat.

CAP. VI.

Audite quæ dominus loquitur: Surge contende iudicio aduersum montes, & audiānt colles uocem tuam. Audiānt montes iudicium domini, et foris fundamēta terræ, quia iudicium domini cum populo suo, et cum Israel diiudicabitur. Populus meus quid feci tibi, aut quid molestus fui tibi: Responde mihi. Quia egressus es de terra Ægypti, & de domo seruitutis liberaui te, & misi ante faciem tuam Moysen, & Aaron, & Mariam. Populus meus memento quæ ego, quid cogitauerim de te: quid tibi fecerim, & quid responderit ei Balaam filius Beor de Geribim usque ad Esdrala, ut cognosceret iustitias domini.

Samaria

iudicio rebellans, alter coram iudice prostratus, & ueniam postulans. Etenim Samaria quæ se in perpetuo schismate detinuit à domo Dauid & templo dñi, cuius ex regibus nullus recessit à peccatis Hieroboam, id est, à colendis uutilis, quos ille fecit, nec saltem comminante deo iudice captiuitatem instantem, poenitētiā egit, reus ille est, qui etiam in iudicio per cō-

Hierusalem
 2. Para. 33

tumaciam magis ac magis prouocat iram iudicis, Hierusalem uero, quæ tunc temporis non nunq poenitētiā egit, cuius reges aliqui ad poenitētiā cōuersi sunt, ut Manasses, alioquin iusti fuerūt & sancti, ut Dauid, & Ezechias & Iosias: nam præter istos omnes in idolis peccauerūt: Reus ille est, qui coram iudice prostratus, fatetur culpam, poscit & meretur ueniam. Neq; eñ de decem tribubus translatis in Assyrios aliquem poenitētem, & deo satulā acientem legimus: sed de filijs Iuda ductis in Babyloniam, multū est quod miremur, & compatiāmur.

Dani. 3. & 6.

dum & Daniel in lacu leonū, & socij eius in fornace Babylonica prostrati, misericordem inuocant deum deprecātur. Igitur dum proposito iudicio ex persona dñi, dicentis: Populus meus quid feci tibi, aut quid molestus fui tibi, rñde mihi, & cætera: repēte sese persona offerat, dicens: Quid dignum offeram dño, curuare deo genua excelsō. Hanc arbitremur esse Hierusalem, quæ (ut iam dictum est) illo tpe poenitētiā erat actura: cætera uero quæ repetitōe amore subsequūtur, inter quæ iudex proloquēs, & custodisti (inquit) præcepta Amri, & cetera opus Achab, contra Samariam dicta esse nō dubitemus, quæ ueluti reus rebellis ueniam à iudice, nec postulat, nec meretur. Nūc per ordinem dicta sequamur. ¶ Audite (inquit) quæ dñs loquitur: Hoc in persona sua Propheta clamat, uidelicet tanq præco iudici sedem dō-

quens, ut paret silentium, & ad audiendum attentam faciam multitudinem. Hoc ergo præmissio sequitur ea quæ dominus loquitur. Surge contende iudicio aduersum mōtes, & au-
 dient colles uocē tuā. De mōtibus & collibus ic̄tis aduersum quos iudicio contendere iubet
 diuersi expositores, diuersa senserunt. Nam alij angelos intelligūt, quibus rex humanae cō-
 missa est procuratio, quicq; (ut Apostolus ait) administratorij sunt spiritus, missi in ministeriū
 propter eos qui hæreditatem capiunt, & inde aduersus eos iudicio contendere uolunt, si non
 egerint cuncta quæ ad suum pertinebant officium. Alij uero Abraham, Isaac, & Iacob, &
 Patriarchas reliquos interpretantur, quibus quasi auditoribus, & ad iudicium cōuocatis, po-
 puli Israhel negotium uentilandum est. Verum neutra sententiā libere habet cursum, aut ma-
 nifestis scripturæ uocibus comprobatur: præsertim cum Abraham, & Isaac, & Iacob sancti
 atq; amici dei sunt, & sancti angeli præterito iam iudicio diuisi à malis angelis de salute sua se-
 curi, & in beatitudine sint firmati. Quomodo ergo uel aduersus istos, uel aduersus illos mō-
 tes & colles libere affirmari, quod fiat cōtentio iudicij diuini? Vt igitur expeditior sit sensus,
 illud sequamur, quo manifeste nos præsens litera ducit: dum in initio contentōis statim dici-
 tur: Populus meus quid feci tibi? Deniq; populus Israhel cuius ambas partes, uidelicet Sa-
 mariam & Hierusalem, paulo ante diximus ad iudicium conuocari, sub nominibus mōtiū,
 & collium corripitur in his uerbis. Nec uero incōgrue per mōtes figuratur: quia pars utraq;
 in mōtibus regnabat & superbiebat, decē tribus in monte Samariæ, & duæ reliquæ Iuda &
 Benjamin in mōte Sion. Vnde & per alium Prophetā idem dñs. Væ igitur qui opulenti estis
 in Sion, & confiditis in monte Samariæ. Igitur aduersus montes, id est, aduersus Samariam
 & Hierusalem in montibus habitantibus, & in montibus confidentes: surge (inquit) & con-
 tende iudicio, & colles, id est, urbes minores, illarum subappendices audiant uocem tuam.
 Ad hoc edictum domini iudicium proponentis, idem præco, id est, Propheta, qui prælocu-
 tus fuerat, dicens: Audite quæ dñs loquitur: rursus pro officio suo magis ac magis attentam
 uolens esse plebis multitudinem siue montiū, id est, principum altitudinem clamat, & dicit:
 Audiant montes iudiciū, & fortia fundamenta terræ, quia iudiciū dñi cum populo suo, &
 cum Israhel dijudicabitur. Montes (ut iam dictū est) Samaria & Hierusalem dicuntur, quæ
 utraq; Metropolis in monte sita est. Porro fortia fundamenta terræ, non incongrue partis
 utriusq; reges intelligimus. Regia nāq; potestas quodāmodo terræ, id est, populi fundamen-
 tum est. Vnde & græco sermone rex βασιλευς, id est, basis populi dicitur, eo quod regibus
 suis populi uel cæteræ dignitates immutantur, ueluti columnæ basis. Igitur & fortia fun-
 damenta terræ tumidæ, terræ montuosæ, id est, reges male fortes, reges in uestris uiribus, et
 opibus confidentes, qui subuehitis Samariam & Hierusalem, quæ in montibus sitæ sunt, &
 quod peius est, in montibus confidunt: audite (inquit) iudicium dñi: quia quod ualde timen-
 dum est, iudicium dñi cum populo suo, & cum Israhel dijudicabitur. Vere enim sensato ho-
 mini hoc ualde timendum est, ne cum illo deus dijudicetur: scit em̄, quia non poterit illi re-
 spondere unum pro mille: ideoq; prostratus postulat, dicens: Non intres in iudiciū cum ser-
 uo tuo dñe: quia non iustificabitur in conspectu tuo om̄is uiuens. Hæc interlocutio Prophe-
 ta protinus non ipse Propheta, cui dictum esse uidebatur: surge & contende iudicio, sed ipse
 Dominus in sua persona, hoc modo iudicio contendere incipit. ¶ Populus meus quid feci ti-
 bi, aut quid molestus fui tibi? Responde mihi. Quia eduxi te de terra Aegypti, de domo ser-
 uientū liberaui te, & misi ante faciem tuā Moysen, & Aaron, & Mariā. Quis hic loquitur iu-
 dicio contendens, nisi Dominus? Quis autem dixerat, surge & iudicio contende, nisi domi-
 nus? Ergo ne & iubet & obedit una eademq; persona, aut unus idemq; est, & ille qui dicit,
 & ille cui dicitur? Hæc idcirco subtiliter percunctamur & querimus: quia ualde nobis opta-
 bile est, ut etiam hic appareat, qui per sæpe in scripturis deus deo, dominus dño, pater filio lo-
 quitur, & multa sunt quæ inter has personas dicta inuenimus, quorū dulcissimū atq; clarissi-
 mum est illud, quod Dauid in spiritu audiuit, nobisq; retulit dicens: Dixit dñs dño meo, se-
 de à dextris meis. Sit igitur persona patris quæ dicit: surge contende iudicio, sit persona filij,
 quæ dictio obaudiens, iudicio contendit & dicit: Populus meus quid feci tibi, aut quid mo-
 lestus fui tibi? Responde mihi. Quid enim? Nunquid quia de uirgine Maria nondum na-
 tus erat, idcirco de iudicio cōtendere nesciebat? Imò et prædari et spolia detrahare iā poterat.

Mōtes & col-
 les hic q sunt?
 Heb. j.

Amos. 6

Fortia funda-
 menta terræ,
 regia potestas est.

Iohan. 9
 Psal. 142

Deus pater,
 & deus filius
 hic introducūt
 loquentes.

Psal. 109

Esa. 8. Hinc est em̄ quod de illo ad alium prophetā dicitur. Voca nomē eius, accelera spolia detrahere, festina prædari. Quam ob causam? Quia anteq̄ (inquit) sciat puer uocare patrem suū & matrē suā, auferetur fortitudo Damasci, & spolia Samariæ, quæ uidelicet Damascus & Samaria tūc cūctis uiribus Iudā oppugnabāt. Qd̄ est dicere. Idcirco uoca nomen pueri, quia

Ibidem. 7 supra uocandū esse prædixi, Emanuel, accelera spolia detrahere, festina prædari: quia prius q̄ nascatur in mundo patremq̄ habeat & matrē: patrē quidem optatiuū uidelicet Ioseph, matrē autem naturalem, scilicet, Mariam: liberat & hactenus liberauit ab hostibus suis in dam & Hierusalem. Mira acceleratio & inaudita festinatio. Nunq̄ fuit aliquis ita festinus, ut quippiam faceret antequā nasceretur uel cōciperetur, præter istum solum, qui prius erat deus, de deo patre genitus, q̄ fieret homo ip̄e de muliere natus. Igitur sicut uocari iustus est, accelera spolia detrahere, festina prædari, ita & secundum præsentem causam uocari poterat, accelera iudicio contendere, festina cum Iſrahel dijudicari: quia uidelicet in quo & toties iudicatus est, ut traderetur hostibus, & toties liberatus ē ab hostibus Iſrahel, unū idēq̄ est uerbum domini, unus idēq̄ filius dei, uerus deus iudicans iuste, antequā fieret homo iudicandus iniuste. ¶ Nunc itaq̄ iudicio contendētis, quæstiones & rationes audiamus: Populus meus, quid feci tibi, aut quid molestus fui? Responde mihi. Hac percunctatiōe præmissa, ne uacet populo molestias referre, quas passus ē in eo quod toties tradidit eū in manus gentiū, & dominati sunt eius, qui oderunt eum. Causam quoq̄ suam istā proponit, per quā ostendat sese priorē fuisse in beneficijs, & mala recepisse pro bonis, dū dicit: Quia eduxite de terra Aegypti, & de domo seruentiū liberauit te, & misit ante faciē tuā Moſen & Aaron & Mariam. Nec uero illos tantū qui erant fratres tui, uerū etiā alienigenam uidelicet Balaam filium Beor, qui non erat de gente tua, misit ante faciē tuā ad benedicendū tibi. Hoc est quod continuo subiūgit: Populus meus memento quæſo, quid cogitauerit Balach rex Moab, & quid responderit ei Balaam filius Beor de Sethim usq̄ ad Galgalam, ut cognosceres iustitias dñi.

Num. 22 Et est sensus: Num in eo molestus fui tibi, quod hæc beneficia præstiti tibi? Quod dicit de Sethim usq̄ ad Galgalam sic intelligitur, ac si dicat, de loco ad locū pergens, mutansq̄ loca, ut totū exercitū Iſrahel luſtraret oculis, quasi ego non possem, cū pergente pergere, & cum tranſeunte tranſire. Et hoc feci, ut misericordiæ meæ, & iustitiæ, notæ essent tibi. Cum itaq̄ præmisso quid feci tibi, aut quid molestus fui, statim subiūgit: quia eduxite de terra Aegypti per Moſen & Aaron: & deinde meminisse rogat, quomodo Balaam filius Beor à maledicendo cohibuerit quæ utraq̄ populo nō moleſta sed ualde fuere iucunda: simul meminisse oportet, qualia populus econtra fecerit, ut causis cōparatis appareat in iudicio ppositus, q̄ in stus deus, & q̄ iniustus Iſrahel sit. Quid em̄ deo populus fecit? Nonne ipse potius molestus fuit? Vbi illū deus de Aegypto eduxit, ille uitulū conſtatilem fecit, eiq̄ hostias immolauit.

Causa dei iusta, hominis iniusta.

Exo. 32 Moſen & Aaron ante faciē populi deus misit, populus eosdē acerbè affligens, pene lapidauit. Vbi Balaam deus cohibuit ne malediceret populo, & populus continuo fornicatus est cū filiabus Madian, & initiatus est Beelphegor. Cætera percurramus, quibus in præſenti iudicio nō ea cōmemorauerit dñs, pauca cōmemoraſſe contentus, & in omnibus iniqua ex populo

Iud. 2 lo uicissitudinē reperiemus. Vbi deus populū in terrā quā promiserat, introduxit: populus uero reus eis dē gentibus peiora fecit, inter quas cōmixtus, deos eorū coluit. Dedit deus populo, Dauid regem scdm̄ cor suū, populus à domo Dauid sese rescindens, & à tempore dei uiculos aureos coluit. Tandem quod maximū est, deus homo factus de femine Abraham promissiones, quas promiserat illi, adimpleuit, & populo se præsentauit, populus illū negās, crucē ei parauit, & lancea latus eius perforauit. Mon uane ergo iudiciū dñi cum populo suo, & cum Iſrahel uult dijudicari: quia magna sunt & multa quæ ueniunt in quæſtionē ex iniqua parte populi, quorū quædam prophetiam hanc præceſſerant, quædam ſecutura erant. ¶ Nec uane quisq̄ nostrum ab huiusmodi dijudicatione libere se putet, quia nos quoq̄ sumus Iſrahel, quos dñs eduxit de Aegypto huius ſeculi, id est, de ignorantia tenebris, & misit ante faciē nostrā Moſen & Aaron & Mariā, faciēdo nos reuelata faciē contēplari quæ per illos facta sunt, quia in figura contigerunt, & qualē uicissitudinē quisq̄ nostrū deo reddiderit, cōſcientia cuiusq̄ nouit. Cum igitur audimus deū dicentē homini: quid feci tibi, aut quid molestus fui tibi, nō sit in nobis cor duplex, & indomabile, & ferrea ceruix, quia ad hoc se taliter apponit, & taliter

3. Reg. 12

Iohan. 10

& taliter loquitur altissimus deus misero homini, ut saltem propter humilitatem dei cōpun-
ctus, dicat homo, peccavi dño, scdm exemplū David, cū quo deus taliter dignatus est dñu
dicari, cū ille peccasset in Bethsabeæ. Ego inquit unxi te in regē sup̄ Israel, & ego erui te de
manu Saul, & dedi tibi domū Israel & Iuda, & si parua sunt ista, adiciā tibi multa maiora:
Taliter p̄loquēdo mollire studuit, & per pietatē efficere tenerū cor, ut melius & profundius
vulnerare posset, p̄tinus inferēdo. Quare ergo cōtempstisti uerbū dñi, ut faceres malū in cō-
spectu meo: & cætera. Quisquis ille similiter cōpunctus, & in iudicio salubriter uictus, loq̄-
tur ea quæ p̄tinus hic in p̄pheta sequūtur: **L. Quid dignum offeram domino? Cur uent-**
genia deo excelsō: Nunquid offerā ei holocaustomata & vitulos anniculos? Nun-
quid placari potest dominus in milibus arietum, aut in multis milibus hircorum
pinguium? Nunquid dabo primogenitum meum pro scelere meo, fructum vētris
mei pro peccato animæ meæ. Ad singula horū præter illud qd̄ ait: curuē genia deo ex-
celso, subaudiēdū est, nō, quia uidelicet deus holocaustomatibus, uitalis anniculis, arietibus
& hircis pinguibus nō delectat, & etiā si talibus delectaret, nō esset cōdignū preciū, uel æqua
redēptio, ut pro peccato rationalis animæ brutū pecus tāto iudici offerret. Multo magis offer-
re primogenitū uel fructū uentris sui pro scelere suo lōge à rōne dissentit, præsertim cū hoc
ip̄m facere scelus sit crudelissimā gentilitatis, licet Iepthe uir fortis immolatōe filia: temera-
riū uotū soluerit. In singulis qdem & eorū qui ante nos ad p̄nitentiā cōpuncti fuerūt, unus
idemq; sp̄s talia tractat: quid dignū offeram dño & cætera iuxta qd̄ Aplus loquitur. Nam
quid oremus sicut oportet nescimus: sed ipse sp̄s postulat pro nobis gemitibus inenarrabili-
bus. Veruntū certū ordinem retineamus, & à superioribus non deuiemus. Vbi Samariā
& Hierusalem tanq̄ duos discreuimus reos, quorū alter etiā sub iudicio perseuerat in culpa,
alter satagit pro uenia. Nimis per persona hæc quæ audito iudicio dicit: quid dignū offerā dño
& cætera Hierusalē est. Illa nāq; taliter peccata sua cōfitendo, emeruit, ut captiuitas sua post
annos septuaginta soluere, detentis in perpetua captiuitate decē tribubus, iudice deo paliū
q̄q; p̄pheta, sic p̄locuto. Quia nō addā ultra misereri domui Israel, sed obliuioē obliuiscar
eorū, & domui Iuda miserebor, & saluabo eos in dño deo suo. Vbi captiuum Iudam siue ua-
pulantē Hierusalem, piam de suo scelere habuisse legimus sollicitudinē, secundū uerba hæc,
nunquid placari potest dñs in milibus arietū, aut in multis milibus hircorū pinguiū? Nimis
in illa oratione apud Daniēlem: Peccauimus dñe, inique fecimus, impie egimus, & recessi-
mus & declinauimus à mandatis tuis & iudicij. Et alibi: Et non est in tempore hoc princeps
& Propheta, & dux, neq; holocaustū, neq; sacrificiū, neq; oblatio, neq; incensum, neq; locus
primitiarū corā te, ut possumus inuenire misericordiā: sed in anima contrita & spiritu humili-
tatis suscipiamur sicut in holocaustū arietū, & tauroꝝ, & sicut in milibus agnorū pinguium?
Quid tandē dicit huic diuinū responsū? L. Iudicabo tibi o hō quid sit bonum, & quid
dominus querat a te. Itiq; facere iudicium, diligere misericordiam, & sollicitū am-
bulare cum deo tuo. Ne ergo sis anxius de holocaustomatibus, & uitalis anniculis, de mi-
libus agnorū & hircorū pinguiū, neq; de ullis omnino rebus quæcunq; extra te sunt, quia nō
querit tua deus: sed te ipsum nō rem tuā, sed spiritū tuum, non arietem uel hircū tuū, sed cor
tuum. Illud offer, nam hoc est bonū: offer (inquit) iudiciū faciendo misericordiam diligēdo,
& ambulando sollicitē cum deo tuo. Quid est iudiciū facere, nisi iudicium dei præuenire?
Præuenis autē iudiciū dei, si temetipsum prior iudicas in cōspectu dei, ne à deo iudicaris. Nā
si nos ipsos iudicaremus ait Apostolus, non utiq; iudicaremur, iam qdem hoc interest inter
duos reos istos, quorū alter Samaria, alter dicitur Hierusalem, quod Samaria iudicio resistit,
nunq; recedendo à uitalis suis, & idcirco nō addam illi (ait dñs) ultra misereri, Hierusalem au-
tem iudicio concedit, ueniāq; poscit, et idcirco: sed domui (inquit) Iuda miserebor, et salua-
bo eos in dño deo suo. Bonū ergo qdem est sequi iudicium, optimū autē facere iudicium, s.
p̄iusq; iudicet deus iudicando semetipsum. Et deinde diligere, id est, diligenter querere mi-
sericordiam, quod est esse misericordem, ut ipse misericordiam consequatur. Exempli gratia
sicut eo tempore fuerunt, maxime Daniel et Neemias, quorū alter uidelicet Daniel comple-
tis annis septuaginta desolationis Hierusalem, multum compatiens desolatæ suæ genti, et
posui (inquit) faciem meam ad dominum deum meū, rogare et deprecari, in ieiunijs, et sacco

2. Reg. 12.

Iud. 11

Rom. 8.

Osee. 1.

Dani. 6.

Ibidem. 3.

Iudicium fa-
cere quid est.
1. Cor. 11

Osee. 1

Diligere mi-
sericordiam.

Dani. 2

6. Esdr. 1 & cinere, alter uidelicet Neemias, cuius audisset, ait uerba dicentis, & murus Hierusalem ditus
 patius est, & portæ eius combustæ sunt igni, sedi & fleui, & luxi dies multos, & ieiunabam &
 orabam ante faciem dei cœli &c. ¶ Quod deinde dicitur hic in Propheta, & sollicitudo ambu-
 lare cum deo tuo, idem est ac si dicat: & deinceps cauere à peccato. Eiusmodi sollicitudo tan-
 ta Danieli & socijs eius in eadem captiuitate extitit, ut ne gdem de mensa regis, & de uino po-
 tus eius pollui paterentur. His dictis ad personam quæ percunctata fuerat, dicendo: Quid
 dignum offeram dño &c. cōfestim quasi quæreret, cuius fecero hæc ut indicasti mihi, quid es
 sequer, subiūxit atq; ait: Vox dñi ad ciuitatē clamat, erit salus timētib; nōmē meū. ¶
 Personam expressit manifestius, quam supra diximus esse Hierusalem, ueluti reum sub iudi-
 cio confitentem atq; pœnitentem, altero in malis perseverante, scilicet, Samaria, id est, decem
 tribubus, contra quas protinus nequaquam remisso clamore taliter inuehitur. **Audite tribus**
Et quis approbabit illud? Adhuc ignis in domo impij thesauri iniquitatis, & me-
sura minor iræ plena. Num iustificabo stateram impiam, & saccelli pondera dolosa,
in quibus diuites eius repleti sunt iniquitate & habitantes in ea, loquebantur men-
dacium, & linguæ eorum fraudulenta in ore ipsozum. Et ego ergo cœpi percutere
te, perditione super peccatis tuis. Tu comedes & nō saturaberis, & humiliatio tua
in medio tui. Apprehendes & nō saluabis, & quos saluaueris, in gladium dabo.
Tu seminabis et non metes, tu calcabis oliuam, et non ungeris oleo, & mustum tuum
non bibes uinum. Et custodisti præcepta Amri & omne opus domus Achab, & am-
bulasti in uoluntatibus eorum, ut darent te in perditionem, & habitantes in ea in si-
bilum, & obprobrium populi portabitis. ¶ Manifeste diuisus est clamor domini uerba
consolatoria denunciāns ciuitati, s. Hierusalem, quod sit salus timentibus nomen domini, fra-
trij eius de captiuitate reuersuris. Decem uero tribubus qualia merentur. Audite (inquit, tri-
bubus, subauditur opus uestrum, quod nunc in iudicio domini arguitur. Et quis approbabit il-
lud? Videlicet nemo probus, nemo nisi improbus, cuius & si cupiditas approbat, ratio tamē
improbat. Veruntamen in iudicio, dum res ostenditur nuda, mirum est si uel improbus ego
probare audeat pertinaci impudentia. Quid est illud? Adhuc ignis in domo impij, thesauri
iniquitatis, mensura minor iræ plena. Quasi unum crimen decem tribuum in iudicium addo-
cit: sed per illud unum, cætera quoq; simul omnia comprehendit. Et recte, nam radix omniū
malorū avaritia. ¶ Ipsam avaritiā conuenienter nomine ignis denotat. Sunt em̄ hæc simi-
lia. Deniq; ignis nunq̄ dicit, sufficit: ait Sapia: & avarus nō implebitur pecunia, igitur adhuc
ignis in domo impij, i. adhuc avaritia quæ est simulachrorū seruitus, adeo regnat in Samaria,
ut aurum colat tanq̄ deum: colit em̄ aurea simulachra uitulorū. Quod dicit adhuc iōgūm
tatem, perseverantiā peccati significat: quia uidelicet ex quo Hieroboam illos fecit uitulos
per tot annos uel tempora, tot succedentibus uel demutatis regibus, tot signis & prodigijs
Heliseum & Heliam exhibitis, cultus eorundem uitulorū perseverauerat, & nullus omnino
regum à peccatis Hieroboam recesserat, usq; ad ultimū Osee filium Hela, qui regnare cœ-
pit in Samaria anno duodecimo regis Iuda Achaz, sub quo ipse pphetabat. Igitur adhuc ignis
in domo impij, nimis diu p̄seuerauit infaciabilis avaritia in uobis o decē tribus, q̄ estis domus
seruistis, cum deberetis esse domus domini dei. Quod nomine ignis, ut iam dictum est, aua-
ritia debeat intelligi, sequens litera satis innuit. Cum enim dixisset adhuc ignis in domo im-
pij, statim subiunxit. Thesauri iniquitatis & mensura minor iræ plena. Num iustificabo sta-
teram impiam & saccelli pondera dolosa, in quibus diuites eius repleti sunt iniquitate, & ha-
bitantes in ea loquebantur mendacium, & linguæ eorū fraudulenta in ore ipsozum. Mensu-
ra minor quam lex domini interdicat, & dolosa, id est, non æqua pōdera, dum in alio ponder-
re uenduntur, in alio emuntur. Marcimonia profecto avaritiæ instrumēta sunt. Et uere hic
est ignis, qui & cuncta bona destruit, & nunq̄ dicit, sufficit. Num (inquit) hæc ego iustificabo?
Non utiq; sed condemnabo. Minor mensura, minorem capiens uenalem substantiam
maiorē capit iram in sinum uestrum refundendum. Siquidem pauperes hoc facerent, ut
terat inopia scelus necessitate defendere, nunc uero diuites (ait) in eis repleti sunt iniquitate,
id est, diuitijs iniquis, quæ congregantur ex iniquitate, & habitantes in ea, subauditur, q̄

1. Timo. 6
 Auaritia sicur
 ignis est
 Prover. 30
 Ecclesiastes. 7
 Coloss. 3

4. Regū. 17

mo impij loquebantur (ait) mendacium, & linguæ eorum fraudulenta in ore eorum, quia uel
 delicti congregatiōem diuitiæ sequitur mendacium, & manus assueta thesauros condere
 fraudulenta linguam possidet. Veritas paupertatem parit. Et ego ergo (inquit) cœpi percu-
 tere te perditione super peccatis tuis, subauditur, & percutere non desinam usq; ad consum-
 matam perditionem, quoniam perseueras in peccatis. Ac si dicat, Propterea iam sæpe mihi cõ-
 trare regem Assyriorũ, & quia tu in peccatis perseueras, mittam illum iterũ. Nam quia iste
 in diebus Ioathã, Achaz, & Ezechia prophetauit, oportune nunc historiae series ad memo-
 riã redit, pro eo quod ait: Et ego ergo cœpi percutere te perditione super peccatis tuis. ¶ De-
 nique anno duodecimo Achaz regnauit Ozee in Samaria super Israhel, ascenditq; contra eũ
 Salmanasar rex Assyriorum, & factus est ei Ozee seruus, reddebatq; ei tributa. Hæc fuit in-
 ceptio percussiois, de qua nunc dicit: Et ego ergo cœpi percutere te perditione. Sequitur au-
 tem: Cum autem deprehēdisset rex Assyriorum Ozee, quod rebellare nitens, misisset nunci-
 os ad Suae regem Aegypti, ne præstaret tributa regi Assyriorum, sicut singulis annis solitus
 erat, obsedit eum, & uinctũ eum misit in carcerem, peruagatusq; est omnem terrã, & ascen-
 dens Samariam, obsedit eam tribus annis. Anno autem nono Ozee cœpit rex Assyriorum
 Samariam & transtulit Israhel in Assyrios, posuitq; eos in Ayla, & in Abor, iuxta fluuium
 Gozam in ciuitatibus Medorũ. Hic annus erat sextus Ezechia, nonus autem eiusdẽ Ozee
 qui regnare cœperat anno duodecimo Achaz. Nam ut illic infra rursus scriptũ est: post an-
 nos tres anno sexto Ezechia, id ẽ, nono anno Ozee regis Israhel, capta est Samaria, & trã-
 tulit rex Assyriorũ Israhel in Assyrios. Igitur cum dicit: & ego ergo cœpi percutere te per-
 ditione super peccatis tuis, statimq; subiungit: Tu comedes & non saturaberis, & humiliatio
 tua in medio tui, apprehendes & non saluabis, & quos saluaueris in gladium dabo: tu se-
 minabis, & non metes: tu calcabis oliuam, & non ungeris oleo: & mustum, & non bibes ui-
 num. Cum (inquam) & illa de præterito, & ita de futuro tempore dicit: hoc datur intelligi,
 qđ inter utrũq; ascensum Assyriorũ iste prophetauerit hunc sermonem, qui sic incipit: Popu-
 lus meus quid feci tibi, aut quid molestus fuit tibi, & de primo quidem illo ascensu dixerit
 dominus: & ego cœpi percutere te, scilicet in eo quod hostibus tributarius es factus, de secũ-
 do autem, tu comedes & non saturaberis, & humiliatio tua in medio tui & cætera: uidelicet
 quia & tu Israhel captiuus migrabis, & rex tuus Ozee uinctus mittetur in carcerem. Quod
 dicit, & humiliatio tua in medio tui, quæ uidelicet humiliatio tam carcer Ozee regis, quã ca-
 ptiuitas totius populi ualet intelligi, talis distinctio est, qualis & illa: sanguis tuus super caput tuũ
 erit, i. perditio tua de semetipso erit, nec imputabitur alij rectius q̃ tibi dum recipis quod me-
 reris, nec ignorare potes quin iustum sit. Quod deinde subiungit: apprehendes & non salua-
 bis, & quod saluaueris, in gladium dabo: hoc impropere uidetur Ozeæ regi, quod non po-
 tius ad deum conuersus est, sed misit nuncios (ut iam supradictum est) ad regem Aegypti, ut
 apprehenderet eum quasi paxillũ siue baculũ cui posset inniti. Hoc facto utiq; nec suos nec
 semetipsum saluabit, subauditur, à tributis regis Assyriorũ soluendis, imò quos ita saluare pu-
 tauit, eos dñs in gladium dedit: quia maxime propter hoc rex Assyriorũ iratus ascendit, & ce-
 pit eos non sine uoluntate & iudicio domini. ¶ Dum tandem dicit: tu seminabis, & non me-
 tes: tu calcabis oliuam, & nõ ungeris oleo: & mustũ, & nõ bibes uinũ. Per singula dicta ma-
 gnũ illis facit tormentũ, quorũ cor omnino rebus eiusmodi erat deditũ. Tanta cupiditate uel
 auaritia, quãta præcedenti uerba denotauerũt. Nam quãto quisq; maiore laborat morbo aua-
 ritia, tãto magis cruciatũ audiẽdo uel uidẽdo aliũ metere quod ipse seminauit, ungi oleo & bi-
 bere uinũ, quod ipse usq; ad calcatoriũ elaborauit, & in apothecã recõdidit. ¶ Quod uero p
 coniunctione apponit, dicendo: Et custodisti præcepta Amri, illi priori uersiculo copulat.
 Adhuc ignis in domo impij thesauri iniquitatis, & mensura minor iræ plena. Fuit aut̃ Amri
 pater Achab, & hic Samariam ædificauit, sicut scriptũ est: Et regnauit Amri super Israhel
 duodecim annis. In Chersa regnauit sex annis, emitq; montẽ Samariæ à Somer duobus ta-
 lentis argenti, & ædificauit eã, & uocauit nomẽ ciuitatis quã extruxerat ex nomine Somer, dñi
 motis Samariæ. Fecit aut̃ Amri malũ in cõspectu dñi, & opatus est nequiter sup oēs q̃ fue-
 rūt ante eũ. In hoc denotant præcepta eiusdẽ Amri, quæ custodisti (inquit) quia uidelicet pce-
 pta Hieroboam, quæ dederat formatis uitalis, dicēs: Nolite ultra descẽdere in Hierusalem.

Historia trã-
 migrationis,
 decem tribu-
 um Israhel

2. Reg. 17.
 Osee. 13.

4. Regũ. 17

Præcepta Am-
 ri regis.
 3. Reg. 16

Quidite nunc reges Samariæ uel decē tribuū, q̄ acerbi et insuaues fuerint. Oēs (ingr) in sanguine insidiant, uir fratrem suū uenat ad mortē. Profecto dira & longa tragœdia regū Iſrahel, breuibz uerbis ſinuuaſ Nā ferē oīes poſt illū uel ab illo, q̄ primus erat Hieroboā, in ſanguine insidiati, & alter utros ad mortē uenati ſunt. Iam dicto Hieroboam, filius ſuus Nadab ſucceſſerat, & insidiatus ei Baafa, p̄cuſſitq; eū, & regnauit, p̄ eo, & p̄cuſſit oēm domū Hieroboā. Eidē Baafa ſucceſſerat filius ſuus, Hela rebellauitq; contra eū ſeruus ſuus Zābri, & occidit eum, regnauitq; pro eo, & p̄cuſſit oēm domū Baafa. Regnauit idē Zābri ſeptē diebus, & aſcēdit cōtra eū Amri, & ille uidēs qd̄ expugnareſ ciuitas, ſuccēdit ſecū domū regiā & mortuus eſt. Tūc media pars populī ſequebaſ Tegni, & media pars Amri. Præualuit autē & regnauit Amri, mortuusq; eſt Tegni. Poſt hūc uidelicet Amri regnauit filius eius Achab, cuius filiū Ioram interfecit Hieu filius Manū, & regnauit pro eo, & p̄cuſſit oīes qui erant de domo Achab, & notos eius uniuerſos, & Aaziam regē Iuda & fratres eius: erant em̄ de genere Achab. Regnauitq; Hieu & filij eius uſq; ad quartā generationē. Factūq; eſt poſt hęc Sellū filius Iabes p̄cuſſit Zafariā filiū Hieroboā, filij Ioas, filij Ioachas, filij Hieu, & regnauit pro eo mēſe uno. Et hūc p̄cuſſit Manaen de Therſa, & interfecit eū, regnauitq; pro eo. Huius filiū Phacæ iam p̄cuſſit Phacæz filius Romelæ & regnauit pro eo. Coniurauit contra hūc & insidias tetēdit iſte Ozeē filius Hela, & p̄cuſſit eū, & interfecit regnauitq; pro eo, cuius nono anno Iſrahel captiuus ductus eſt. Vbi tanta fuit tamq; cruetā regū diuiſio, quanta potuit eſſe regni deſolatio & eoz, qui partibus fauebant, conturbatio. Non ergo abs re dixit, oīes in ſanguine insidiant uir fratrem suū ad mortē uenat. ¶ Porro cum oīes ita reprobi fuerint reges Iſrahel, ut recte dixerit hic, Perijt ſanctus de terra, & rectus in hominibus non eſt, tres ex illis magis infames ſcriptura denotauit, uidelicet priorē Hieroboam qui uitulos fecit & Amri, qui Samariā cōdidit, & Achab, q̄ Baal coluit, & cū uxore ſua Iezabel, p̄phetas dñi interfecit, quoz & hic, p̄pheta paulo ante meminit, dicēdo: & cuſtodisti p̄cepta Amri, & oē op̄ dom̄ Achab. Hoꝝ triū malā memoriā hic rufuſtāgere uidet tribus ſentētijz, q̄s hoc ordine ſubnectit. Malū manuū ſuaz, dicunt bonū, & princeps poſtulat, & iudex in reddendo eſt, & magnus locutus eſt deſideriū animæ ſuæ, & cōturbauerūt eū. Nam q̄ malū manuū ſuaz dixit bonū, Hieroboā fuit, ſimulq; ſacerdotes, q̄s ip̄e ſibi de extremis ppli inſtituit, quia formatiſ uitulis dixerūt: Ecce dñi tui Iſrahel, Principē qui poſtulauit, & iudex in reddēdo fuit intelligimus Amri, q̄ ut cōtra Hierl̄m metropolim Iuda, in qua erat templū dñi, faceret ſuā metropolim, emit montē Samariæ à Somer, q̄ erat dñs mōtis, quāto pretio uoluit, ſ. duobus talētis argēti, pro arbitrio ſuo indicās de p̄cio: quia princeps fuit. Magnū, qui locutus eſt deſideriū animæ ſuæ, Achab licet intelligit: quia proijciēs ſe in lectū ſuū, & auertens faciē ſuā ad parietē, & interrogatus ab Iezabel, q̄re nō comedis panē, locutus ſum (ait) Naboth Iezrahelita, & dixit ei: Da mihi uineā tuā accepta pecunia, aut ſi tibi placet, dabo tibi uineā aliā pro ea, & ille ait: Nō dabo tibi uineā meā. Sic locutus eſt magnus ille deſideriū animæ ſuæ nimita tem cupiditatis ſuæ. Vt autē magnus uocel tali in re, mira & iracunda facit irriſio uxoris ſuæ, quæ ad hęc taliter cū ironia reſpōdit. Grandis authoritatis eſ, & bene regis regnum Iſrahel. Surge & comede ego dabo tibi uineā Naboth Iezrahelita. Et cōturbauerunt eum, inquit. Qui cōturbauerūt, & quē cōturbauerūt: Nimitz ipſe Achab & uxor ſua Iezabel conturbauerūt Naboth, ſubmittēdo cōtra illū falſum teſtimoniū dicentiū: Benedixit deū & regē, & lapidauerūt eū, ſicq; mortuus ē. Bene ergo cum dixiſſet, magnus locutus eſt deſideriū anime ſuæ, ſubiūxit: & cōturbauerūt eū ponēs, p̄nomē relatiuū ad illū cuius nō poſuerat nomē propriū, uidelicet uolēs iuſtū Naboth optime eē notū, ita ut qd̄ā modo neceſſariū nō ſit noiatiū exprimi illū, q̄ ſp̄ debeat eē in memoria oīm, cū ſanguis eius ſp̄ clamet, & ſemp̄ accuſet impiorū ſacrilegiū. ¶ Vis adhuc audire q̄ reprobi reges illi oēs fuerūt: Ait: Qui optimus in eis ē quaſi paliurus, & q̄ rectus quaſi ſpina de ſepe. Optimus in regibus Iſrahel fuit Hieu, q̄ppe q̄ ſolus ex oibus illis unctus fuiſſe legitur in regē p̄ manū Helifei, fundētis oleū ſup̄ caput eius atq; dicētis: Vnxi te regē ſup̄ pplm̄ dñi Iſrahel, & p̄cuties domū Achab dñi tui & cætera, q̄ ille ſtrēnue impleuit. Deleuit enim domū Achab, & præcipitauit Iezabel, quam & comēderunt canes, & percuffit in ore gladij cunctos ſacerdotes Baal, & deſtruxit ædem Baal, & fecit pro eo latrinas, & ita deleuit Baal de Iſrahel. Optimus itaq; in eis Hieu, uidelicet, p̄ hac

Reges Iſrahel insidiati ſunt in ſanguine, 3. Reg. 17. Ibidem. 16

4. Reg. 9. als + Ochoziam. Ibidem. 17.

Ibidem. 18

Ibidem. 17

Tres reges peſſimi in Iſrahel.

Hieroboam. 3. Reg. 12

Amri. Ibidem. 16

Achab. Ibidem. 27.

Optimus regum Iſrahel fuit Iehu. Ibid. 9. & 10.

parte

parte quam diximus. At idem à peccatis Hieroboam non recessit, sicut de illo q̄q̄ scriptum est. Veruntamen à peccatis Hieroboam filij Nabath, qui peccare fecit Israel non recessit, ne dereliquit uitulos aureos qui erant in Bethel & in Dan. Igitur optimus iste reuera quasi paliurus, uidelicet herba spinis armata, pungens ac retinens & uulneras appropinquantes ad unco dente comprehendens. Nam in hoc ipso quod deleuit domū Achab & Iezabel, uerbente dño in ultionem sanguinis prophetarū, & sanguinis oim seruoꝝ eius, non tã dilectio dei, quã proprie satisfacere curauit ambitioni, unca cupiditate regnum sibi attrahens, ob hoc sagittis pungens, gladio uulnerans. ¶ Porro rectus in eis Ozee rex ultimus intelligitur, de quo sic scriptum est. Fecitq; malum coram dño, sed non sicut reges, qui ante eum fuerant. Dicitur enim licentiã dedisse uolentibus ascendere, ut facerent sacrificia in domo domini in Hierusalem, quod anteriores reges non fecerant, perseverantes in peccatis Hieroboam qui prohibuerat, dicens: Nolite ascendere in Hierusalem. Fortassis in hanc licentiã daret Ozee delinabat aliqua gratia regis Iuda, cui nimiq; nõ insuauē esse poterat illud quod idem Ozee Phacee filium Romeliã interfecerat, & pro eo regnabat. Siquidē hostis fuerat Iude Phacee filius Romeliã, quippe qui cum Rasin rege Syriã ascendit in Hierusalem ad præliandum. Vnde & necessitate compulsus Achaz, misit nuncios ad Theglathasalar regē Assyriorum dicens: Ascende & saluum me fac de manu regis Syriã, & de manu regis Israel, qui con-surrexerunt aduersum me. Veruntamen quocunq; qualicumq; pro cã minus fecerit malū q̄ reges qui ante eum fuerunt, constat quia fecit malum corã domino, quia scriptura testis est. Igitur & qui rectus est, subauditur Ozee, quasi spina de sepe. Nam sicut in spinosa sepe dum putatur auxiliū, dolor inuenitur, sic Ozee dū mittit ad regē Aegypti, & eius auxiliū sepe per Hierlm̄ per hoc ip̄m parat Israeli captiuitatis occasionē. Idcirco non mirū quod quæsiuit racemos uindemiã, & nõ est botrus ad comedendū, qđ p̄maturas ficus desiderauit aia mea, & nõ inueni. Neq; em̄ de spinis colligūt ficus, neq; de rubo, siue de paliuro uindemiã uia. Sequitur: **D**ies speculationis tuę, uisitatio tua uenit, nõ erit uastitas eorum. **N**olite credere amico, & nolite confidere in duce, ab ea quę dormit in sinu tuo, custodi clausura oris tui, quia filius contumeliã facit patri, filia confurgit aduersus matrem suã, nurus contra socrum suã, inimici hominis domestici eius. **E**go autem ad dominum aspiciam, & expectabo deum saluatorem meum. **A**udiet me dominus deus meus. ¶ Siue ad Samariam cui supra dixerat, custodisti p̄cepta Amri, & omne opus domini Achab, & ambulasti in uoluntatibus eoꝝ, siue ad Hierusalem dicta hæc intelligas, secundum utrūq; intellectum res manifesta est. Nam utriusq; scilicet & Samarię & Hierusalem captiuitas, quæ hic uisitatio siue dies speculationis dicitur, tunc ueniebat & prope erat. Maluitamen ad Hierusalem dicta intelligi placet, quoniam ipsa est quæ respondet, & cui respondere conuenit, ego autem ad dominum aspiciã, & expectabo deum saluatorem meum, nimirum eadem & humilitate, qua superius dixit: quid dignum offeram dño, & cætera. De ip̄o quoq; contra quos dixerat, qui optimus in eis est quasi paliurus, & qui rectus quasi spina de sepe, scilicet, de regibus uel principibus Samarię, sermo ad Hierusalē fieri per hoc maxime intelligitur, quod cū præmississet: dies speculationis tuę uisitatio tua uenit, statim subiunxit: Et hæc nunc erit uastitas eoꝝ. Quorū em̄ eoꝝ, nisi hoim in quibus (ut supra cõquæstus est) rectus nõ erat, in tantū ut qui optimus in eis erat, esset quasi paliurus, & qui rectus quasi spina de sepe? Eoꝝ nimirum tūc instabat uastitas, id est, irreuocabilis decem tribuū captiuitas, dicitur aut uel Hierusalē non ita. Nam uenturus quidē erit rex Assyrioꝝ usq; ad ipsam, uel ad Babylonijs eadē ciuitas, sed præfinito tempore restituēda, i. post annos septuaginta. Vnde & postmodū dicitur ei: Dies ut ædificentur macerię tuę, subauditur statuta est. ¶ Igitur deinde sequitur: Nolite credere amico, & nolite confidere in duce: ab ea quę dormit in sinu tuo custodi clausura oris tui, quia filius contumeliã facit patri, filia confurgit aduersus matrem suã, nurus contra socrum suã, inimici hominis domestici eius. Magnitudinē calamitatis exprimit, de quibus dixerat: Et nunc erit uastitas eorum, ut recogitet auditor, & expectet, quanta fuerit uel esse poterit inordinatio rerum, & confusio hominum popularium, uel medi

Iehu quasi Paliurus.

Rectus Ozee, qua spina de sepe.

4. Regū. 16. Eia. 7.

Matth. 7.

Dies speculationis, dies captiuitatis.

Esa. 37. 4. Regū. 16.

mediocrium, ubi regnum decem tribuū scissum à domo David, tātis & tam crebris scissuris diuidebatur in seipsum, sicut supra perstrinximus, regibus interfectis, & succedentibus eorum interfectioribus. Ibi fictus amicus non defuisse credendus quem temporis opportunitas, & occasio iniuriæ manifestum faceret, qualis ante tēpora illa regi David fuit Achitophel. Nā quia insidijs utitur maxime amicus fraudulentus, non immerito pro eiusmodi computentur & Baasa filius Achia de domo Isachar, & Ozeo filius Hela regum Israhel ultimus, quorum alter insidiarius est Nadab filio Hieroboam, & percussit eum, regnavitq; pro eo. Item inter eos propter quorum exemplum ait: & nolite confidere in duce, recte computetur Zambri, qui cum esset dux Mœdiæ partis equitum, & servus Ela filij Baasa rebellavit contra eum, percussitq; & occidit eum, regnavit pro eo. Sunt itaq; isti in exemplum omni mundo, quod non sit omni amico credendum, neq; in omni duce confidendum, Propheta dicente: Nolite credere amico, nolite confidere in duce, id est, nolite spem uestram ponere in hominibus, ea consideratione, quia sunt duces, quia dicuntur amici: multi em̄ duces insidi, multi amici insidiosi, sicut experimento claruit tēporibus istis. Ab ea quæ dormit in sinu tuo custodi (inquit) claustra oris tui. Ante tempora illa grande exemplum cauendum in huiusmodi præcessit in Dalila quæ Samson decepit, sed multo magis temporibus eisdem in Iezabel, quæ uirum suum Achab perdidit, dicendo illi iacenti in lectulo: surge & comede panē, & æquo esto animo, ego dabo tibi uineam Naboth Iezrahelita. Aperuerat enim illi claustra oris sui, narrādo pro qua causa esset tristis, & omnino commiserat ei clauas uniuersas animi sui, tam in illa re q̄ in cæteris, testante scriptura, cum postmodum dicit. Igitur non fuit talis alter ut Achab qui uenundatus est, ut faceret malum in conspectu domini: cōcitauit em̄ eum Iezabel uxor sua, & abominabilis factus est, intantum ut sequeretur idola, quæ fecerant Amorrhæi, quos cōsumperat dominus à facie filiorum Israhel. Quāuis autem pauca talium exēpla certis ex personis scripta sint: multa tamen tunc euenisse talia nemo qui ambigat. ¶ Similiter & de eo quod protinus sequitur: quia filius contumeliam facit patri, quāuis duo tantum exempla scripta sint, alterum ubi Ruben cubile patris ascendit, alterum ubi Absalon cœdauit patrem suum David, qui ante tempora illa fuerunt. Multa tamen eisdem temporibus similia gessisse non dubitandum est: (testante alio Propheta) cum dicit inter cætera scelera Israhel, id est, decem tribuum, & filius ac pater eius introierunt ad puellam, ut uiolarent nomen sanctū meum. Fœminarū res gestæ in sacris codicibus non sunt, exceptis illis quæ tanta fecerunt, ut absque illarū commemoratione non potuerint conscribi memorabilia gesta uiroꝝ. Nam idcirco quæ Iezabel & Athalia filia eius gesserunt mala in Israhel & in Iuda, conscripta sunt, quia maxime fuerunt causæ tempestatum fœminæ illæ, in quibus uiri naufragauerunt. Itaq; de eo quod sequitur: filia confurgit aduersus matrem suam, & nurus contra socrum suam. Superfluum est querere historiam temporum, cum constet omni tempore fœminas esse uel fuisse proniores & ardentiores uiris ad omne flagitium. Et quis dubitet in illa tempestate filiam aduersus matrem, & nurum contra socrum suam confurrexisse, cum & nunc tanta sint exempla uitæ quotidianæ, ut magis lugere quod tanta sint, q̄ quærere debeamus. ¶ Similiter quod ait: Inimici hominis domestici eius, ita certum est, ut & eisdē temporibus nonnulli quoq; regum Iuda à coniurantibus seruis interfecti esse leguntur, & nunc plura sunt exempla q̄ ut testimonijs indigeamus. Hæc ultima sententia, inimici hominis domestici eius, cæteras omnes affinitates comprehendit quæ longinquiores sunt, & idcirco in inimicitijs minus habent miraculi, licet non minus periculi, ut sunt nepotes uel consobrini. Quare autem generum prætermisit, qui de nuru non tacuit, dicens: Et nurus contra socrum suam, cum gener & nurus in eodē affinitatis gradu sint: Similiter & dñs noster in euāgelio cū eadē affinitates ita ut hic aduersum se diuidēdas propter Euangelium prædicens, etiam reciprocauerit hoc modo. Erunt em̄ ex hoc quinq; in domo una diuisi, tres in duos, et duo in tres diuidentur, pater in filium, & filius in patrem suū, mater in filiā, & filia in matrem suā, socrus in nurum, & nurus in socrum suam. Notandum quod de genero tacuit. Quod si dixisset, socer in generū, & gener in socerū suū, nō iam tres tantū in duos, & duos in tres, sed quatuor in duos, & duos in quatuor separasset, & nihilominus uerū dixisset. Nam sæpe quidē factū est, ut cōtra duos scilicet contra patrem & matrem tres diuideretur, uidelicet, filius & filia

Ficti amici

3 Reg. 15.
Ibidem, 16

Iud. 16
3. Reg. 21

Gene. 37.
2. Reg. 16.

Amos. 2.
Fœminarum
res gestæ raro
scribuntur

Quæstio

Mat. 10.
Lucæ. 12

& filiā & nurus, sapius aut accidit & pene in usu est, ut gener cōtra focerum, & focer contra generum separetur. Cum ergo de genero tacuit, si quia non adeo mirum uel rarum est, idcirco de genere tacuit, cur de nuru non tacuit, cū etiam nurum focruū esse inuisam ferē uisitantur.

Responsio. sit intantū, ut dicat Comicus, quid est hoc, omnes focrus oderūt nurus? Ad hęc sciendum, quia supbia uel controuersia generi non tantū facit, uel habet in ordinationis, quia uidelicet

Gene. 3. nurus, ne contra focrum consurgeret, uiri sui, cui secundū legem subiecta est, metu & reuerentia debuit coerceri, gener autē, & si uxori affectū debet, tamē subiectionem non debet, & idcirco, si contra focerum & focrū suam coniugis parentes sese erigit, non adeo mirū uel turpe est.

Matt. 10 ¶ Apud Matthæum dñs ipsis Prophetæ huius uerbis, sententiā magis edicit. Nolite (inquit) arbitrari quia uenerim pacem mittere in terrā. Non ueni pacē mittere, sed gladiū. Veni em̄ separare hominem aduersus patrem suū, & filiā aduersus matrem suam, & maritum aduersus focrū suam, & inimici hominis domestici eius. Quid igitur? Nunquid saluator hoc in hominibus facere uenit, quod ante aduentū suū per prophetā in hominibus reprehendit?

Duplex odiū Absit hoc. Aliud est homines odio peccati, atq; aliud odio hoim separari. Illud odium, quod odimus peccata hoim bonum, imō perfectum est, quod prædicatur in illo Psalms uersiculo.

Psal. 138 Nonne qui oderūt te dñe oderam, & super inimicos tuos tabescebam? Perfecto odio oderam illos. Illius odij gladiū & separationē saluator mittere uel facere uenit, ut qui discipulus eius esse cupit, neminē aspiciat, q̄libet propinquū aduersantē sibi in uia dei. Porro illud odiū quo sanguis quæritur hoim, uel bonis inuidetur, homicidæ est. Illius odij separationē per hūc Prophetam idem dñs reprehendit: quia uidelicet pro eo, quod separauerant se à domo

Iud. 9 Dauid, traditi fuerāt spiritui discordiæ & seditionis, sicut & ante illa tempora cōtigit, quando constituerūt super se ducem Abimelech filium Hieroal qui omnes fratres suos septuaginta uiros interfecit. Vnde & scriptum est: Misitq; dominus spiritum pessimum inter Abimelech & habitatores Sichen, qui cœperūt eū detestari. Sequitur. Ego autem ad dominū aspiciam, & expectabo deum saluatorem meum. Audiet me deus meus. Ne letaris inimica mea super me, quia cecidi, consurgam. Cum sedero in tenebris, dominus lux mea est. Fram domini portabo, quoniam peccaui ei, donec iudicet causam meam, & faciat iudiciū. Educet me in lucem, uidebo iustitias eius, & aspiciat inimicam meam, & operietur confusione quæ dicit ad me. Ubi est dominus deus tuus? Oculi mei uidebunt in eam, nunc erit in conculcationem ut lutum platearum. Manifeste hæc uerba uerba sunt cōfitentis & sperantis, & prolata sunt per Prophetam in persona tribu dæ siue Hierusalem, quæ in Babylonem ducenda erat captiua translata prius in Assyriam decem tribubus, contra quas præcedens deprompta est sententiā. Meminisse nāq; oportet iudicium esse dñi, & Samariam & Hierusalem diiudicari ab eo loco quo ait: Audiat montes iudicium dñi & fortia fundamēta terræ: quia iudiciū dñi cum populo suo, & cum Israhel dicitur dicabitur: Populus meus quid feci tibi, aut quid molestus fui tibi, rñde mihi & cætera. Sub hoc iudicio tanq; duos reos adductos esse diximus: Israhel & Iudam, siue Samariā impœnitentē, & Hierusalem pœnitentiæ uoces emittentē & supra ubi sic inceptit. Quid dignū offeram: & hic rursus, ego autē ad dñm (inquit) aspiciā & cætera. Sic omnino futurū erat, & sic factum est, ut hæc uerba prophetica futurū eē p̄nuntiabāt. Datis nāq; sententijs & decem tribubus in Assyrios, filijs autē Iuda in Babylonem ductis, illa captiuitas ad dñm per pœnitentiā p̄ aspexit: hæc autē ad dñm aspexit, & expectauit dñm saluatorem suum, & audiuit eam deum suum & dicere potuit contra Babylonem, quæ eam captiuauerat. Ne letaris inimica mea super me quia cecidi, cōsurgā. Et quid uerius eo quod ait: Cū sedero in tenebris, dominus lux mea est: Vbi nāq; filij Iuda captiuitatis & mœroris tenebras subierunt, humiles & contempti facti in conspectu Babyloniorum, ecce dominus lux eorum fuit, lux illuminans lucem per gratiam propheticam, quam poneret super candelabrum, ut luceret omnibus, & super Nabuchodonosor, & omnibus qui in regno ipsius erant, aduersarijs quidem eorum ad confessionem & opprobrium, ipsis autem ad consolationem & gaudium. Daniēlem loquentē & socios eius, quorū illuminatiōis hoc initium fuit, qd somniū regis & interpretationē eius ipsi orātib; Daniēli reuelauit, q̄ priā causa illis extitit cōsolatiōis & honoris, intrā, ut rex Nabuchodonosor caderet in facie suā, & Daniēl adoraret, q̄ & hostias et incensum præcepit offerri.

Supr. 6. dicitur esse dñi, & Samariam & Hierusalem diiudicari ab eo loco quo ait: Audiat montes iudicium dñi & fortia fundamēta terræ: quia iudiciū dñi cum populo suo, & cum Israhel dicitur dicabitur: Populus meus quid feci tibi, aut quid molestus fui tibi, rñde mihi & cætera. Sub hoc iudicio tanq; duos reos adductos esse diximus: Israhel & Iudam, siue Samariā impœnitentē, & Hierusalem pœnitentiæ uoces emittentē & supra ubi sic inceptit. Quid dignū offeram: & hic rursus, ego autē ad dñm (inquit) aspiciā & cætera. Sic omnino futurū erat, & sic factum est, ut hæc uerba prophetica futurū eē p̄nuntiabāt. Datis nāq; sententijs & decem tribubus in Assyrios, filijs autē Iuda in Babylonem ductis, illa captiuitas ad dñm per pœnitentiā p̄ aspexit: hæc autē ad dñm aspexit, & expectauit dñm saluatorem suum, & audiuit eam deum suum & dicere potuit contra Babylonem, quæ eam captiuauerat. Ne letaris inimica mea super me quia cecidi, cōsurgā. Et quid uerius eo quod ait: Cū sedero in tenebris, dominus lux mea est: Vbi nāq; filij Iuda captiuitatis & mœroris tenebras subierunt, humiles & contempti facti in conspectu Babyloniorum, ecce dominus lux eorum fuit, lux illuminans lucem per gratiam propheticam, quam poneret super candelabrum, ut luceret omnibus, & super Nabuchodonosor, & omnibus qui in regno ipsius erant, aduersarijs quidem eorum ad confessionem & opprobrium, ipsis autem ad consolationem & gaudium. Daniēlem loquentē & socios eius, quorū illuminatiōis hoc initium fuit, qd somniū regis & interpretationē eius ipsi orātib; Daniēli reuelauit, q̄ priā causa illis extitit cōsolatiōis & honoris, intrā, ut rex Nabuchodonosor caderet in facie suā, & Daniēl adoraret, q̄ & hostias et incensum præcepit offerri.

Pœnitens Iuda in captiui. Babyloni.

Dani. 2

ut sacrificaretur ei. Tunc in sublime illū extulit, & mūnera magna & multa dedit ei, & con-
stituit eū principē super oēs prouincias Babylonis, & præfectū magistratū, super cūctos
sapientes Babylonis. Daniel autē postulauit à rege, & cōstituit sup opera prouinciæ Baby-
lonis, Sidrach, Misach, & Abdenago, qui postmodū missi in fornacē ignis ardētis, & illæsi
ambulantes in medio ignis, & nihil in eis corruptionis est, & species quarti similis est filio
dei, profecto aliā diuinæ claritatis lucē profuderūt ad cōsolationē suimet, & concipiōrū
fratrū suorū, Iudæorū. Cætera quoq; deinde circa illos maxime p̄ Danielē celebrata mirabi-
lia, tanta tāq; p̄clara fuerūt & uisiones quas uidit, tā magnæ tāq; splendidæ extiterūt, ut du-
bitare nō oporteat illuc pertinere qd̄ ait: Cū sederō in tenebris, dñs lux mea. ¶ Quod dein-
de sequitur, Irā dñi portabo qm̄ peccaui ei, donec iudicet causam meā, & faciat iudiciū, con-
fessio est, & magna laus iustitiæ dei, q̄ reuera multū ipsa, cuius hæc uerba sunt, Hierl̄m pec-
cauit, et multis peccatis irā dñi meruit, nō minus q̄ Samaria, tñ hoc excepto, qd̄ de regibus
quoq; Hierl̄m nōnulli fuere iusti, & pœnitentes aliqui. Debit ergo portare irā dñi maxi-
me propter peccata Manasse, licet ille tandē pœnitentiā egerit. Nā de peccatis illius, quod
maxime propter peccata Manasse, licet ille tandē pœnitentiā egerit. Nā de peccatis illius, quod
ut auferret eū corā se propter peccata Manasse uniuersa q̄ fecit, & propter innoxii sangui-
nē, quē effudit et impleuit Hierl̄m cruore innocentū, et ob hanc rem noluit dñs propitiari.
Portabo igitur (inquit) irā dñi, cōsentiens iustitiæ, qm̄ peccaui ei, donec iudicet causam me-
am, et faciat iudiciū. Quomō? Educet me (ait) in lucē, uidebo iustitias eius, et aspiciet inimi-
ca mea, et operietur cōfusione, q̄ dicit ad merubi est deus tuus. Hoc iā fieri tūc cœptū est,
qñ et pueri tres educi sunt de camino ignis, et Daniel de lacu leonū, uidentibus gloriā eo-
rū, imō dei p̄ eos, Babylonis et cōfusione opertis, q̄ illos accusauerūt. Peractū est autē quanti-
do Babylon à Persis et Mædis subuersa uidit p̄ alios solui captiuitatē, et reedificari Hieru-
salē, quā succenderat igni. Nā subuersiōne inimicæ illius, scilicet Babylonis p̄. x. uidēs sub-
iungit, adhuc propheta in p̄sona Hierl̄m: Oculi mei uidebūt in eā, nūc erit in cōculcationē
ut lutū platearū. Conculcata em̄ est à Mædis & Persis, uidentibus oculis Danielis, q̄ unus
erat ex captiuis illis, q̄ de Hierl̄m adducti, nōdū clauerant oculos suos morte p̄uenti. Nam
idē Daniel scripturā quoq; uidit oculis suis, quā & interpretatus est Balthasar regi. Mahe,
Tezel, Phares, id est numerauit & cōpleuit & diuisit regnū tuū deus, & dedit illud Mædis
& Persis, & eadē nocte interfectus est Balthasar rex Chaldeus, & successit in regnū Darius
us Mædas. His diēis protinus subiungitur. **L. Dies, ut edificentur maceriet̄ tuæ. ¶ In**
mirū ea q̄ ex p̄sona Hierl̄m spes habentis in dño dixerat propheta p̄sona, imō p̄ propheta
tā dñs cōfirmat, dicēdo eidē Hierl̄m: Dies, ut edificentur maceriet̄ tuæ. subauditur, apud
deū p̄finiti sunt. Et per aliū propheta, scilicet p̄ Hieremiā præscribētur hoc modo. Et ser-
uient oēs gentes istæ regi Babylonis septuaginta annis. Cūq; impleti fuerint septuaginta an-
ni, uisitabo sup regē Babylonis, & sup gentē illā dicit dñs, omnē iniquitatē eorū, &c. Etenim
post finē annoꝝ illoꝝ suscitauit dñs spiritū Cyri regis Persarū, & transfudit uocē in uniuersū
regno suo, etiā per scripturā dicens: Quis est in uobis de uniuerso populo dñi dei cœli?
Sit deus illius cū ipso. Ascendat in Hierl̄m, q̄ est in Iudæa, & edificet domum dei Iſrahel.
Ipe est deus q̄ est in Hierl̄m. Tunc post aduersitatis noctē, dies illuxit, q̄ uidelicet ædifica-
tiō maceriet̄ ciuitatis uultēplī qd̄ destructū fuerat, pro die cōputari potuit: die (inquā) tā diu-
ina, q̄ diu reparatiōis illius lux perdurauit. At illi qui deinde suborti sunt Iudæi, illa die sua
male cœperūt uti, derelinquendo legē dñi, donec iterū fieret desolatio irreparabilis. Sequi-
tur ergo. ¶ In die illa longe fiet lex, in die illa usq; ad te ueniet Assur, & usq; ad ciuitates
munitas, & a ciuitatibus munitis usq; ad flumen, & ad mare de mari, & ad mō-
tem de monte. Et erit terra in desolationem, propter habitatores suos, & propter
fructum cogitationum eorum. ¶ Hoc deniq; historiē tempore testantur, & maxime libri
Machabæorū, q̄ longe facta sit lex in die illa, id est, in tēpore illo, de quo nūc sermo est. Ex-
ierunt em̄ de Iſrahel filij iniqui, & suaserūt multis dicētes: Eamus & disponamus testamen-
tū cū gentibus quæ circa nos sunt. Et ædificauerūt gymnasiū in Hierosolymis secundū le-
gē nationū, & fecerūt sibi præputia, & decesserūt à testamento sancto, & iuncti sunt natio-
nibus.

Dani. 3.

2. Para. 33.
4. Reg. 21

Danic. 3. 6

2. Para. vici.

Dani. 5.

Hier. 25.

1. Esdra. 1.

1. Machab. 7.

nibus. Hoc deniq; erat longe fieri legem decertantibus, & eam retentare uolentibus. Machabæis fratribus, Iuda & Ionata, & Symeone Mathathia filijs, & post eos Iohanne filio Simonis, qui cognominatus est Hircanus. Omnes decesserunt prosperati quidè aliquoties ad retinendâ legē, sed nihilominus de die in diem longius atq; longius fiebat lex, & nō erat rex. Iam dicti Iohannis posterii de regno & sacerdotio nimis cruento & impie cōtenderūt, donec se interposuit Romana potestas, regemq; imposuit, nō de gente illa, uidelicet Herodē natū patre Idumæo & matre Arabica. Facta sunt igitur, & longe lex, & cōtra legē alienigena rex, & deinde desolatio successit gentis quæ nūc usq; pmanet, de qua hic sub iugis

Assur p cun-
ctis nationi-
bus hic ponit
4. Reg. 19.

Desolatio to-
riæ terræ Iud.

Danic. 9.

Pastor ouiu-
Christus
Iohan. 10
1. Petr. 2.

Ezechi. 34

Ibidem.

Tria loca ual-
de pascuosa.

1. Reg. 19.

In die illa & usq; ad te ueniet Assur, uidelicet noie Assur uniuersas cōsignificās nationes, quas illa & gētis eiusdē metropolis Hierlm destructa est. Primus itaq; Assur ante Babylo- nios cōtra Hierusalem ascendit regnate Ezechia, sub quo iste prophetauit, sed repulsi & percussis in castris eius ab angelo dñi centū octogintaquinq; milibus. Recte ergo pro omni- bus Assyrijs, Babylonijs, Grecis atq; Romanis ponitur Assur, quā cōtra Hierlm fuit omni- um primus. Cū dicitur, In die illa & usq; ad te ueniet Assur. Quid autē est, usq; ad te ueniet, nisi ac si dicatur, nunc quidē repelletur à te Assur siue rex Assyriorū Sennacherib, sed non semp ita repellētur hostes tui: ¶ Quod deinde dicit: & ueniet usq; ad ciuitates munitas, & à ciuitatibus munitis usq; ad flumen & ad mare de mari, & ad montē de monte, plenariā atq; uniuersalē uehemētē exprimit cōmotionē totius orbis, ad destructionē & desolati- nē terræ unius, de qua & protinus dicit: Et erit terra in desolationē propter habitatores suos, & propter fructū cogitationū eorū. Nec mirū in isto propheta tā cito post cōsolationē qua dictū erat, dies ut a dīcētur maceriat tuā, tam repēte, tā magnā prophetari desolati- nē eiusdem terræ, cū & apud Danielem similiter cū orare ille intelligens in libris numerū annorū de quo factus est sermo dñi ad Hieremiam propheta, ut cōplerentur desolationes, Hierusalem septuaginta anni, taliter ibidem cōcludatur uisū: Et ciuitatē & sanctuariū uisū spabit populos cū duce uenturo, & in finis eius uastitas, & post finē belli statuta desolati- & deficiet hostia & sacrificium, & usq; ad cōsumptionē & finem perseverabit desolatio. Quod extūc factū est, et fit, iste sequētibus uerbis orando propheta, & propheta dicit: ¶ Pasce populū tuū in uirga tua, gregem hereditatis tuę, habitantes solos in sal- tu. In medio Carmeli pascētur Basan & Balaad, iuxta dies antiquos, secundū dies egressions tuę de terra Ægypti. ¶ Cui em hoc dicitur, pasce populū tuū, gregem hereditatis tuę nisi illi qui hoc ipm se facere, et huius officij ministrū se esse testat, dicens: Ego sum pastor bonus, ego sum ostiū ouiu, p me si quis introierit saluabitur, et ingrediet et egre- dietur, et pascua inueniet: Eratis em (ingr Petrus) aliqñ sicut oues errātes, Nam et qd dicit, Habitātes solos in in saltu, hoc est errātes & pastorē nō habētes, et lupoz faucibus expositā, qā nō erat q requireret, quippe cū et lex longe facta esset, ut supra iā dictū est, essentq; prauj pastores, pascēdo legē nō custodiētes. Vnde et per alium propheta loquitur contra eos id ipse cui dicitur in isto: Pasce populū tuū in uirga tua, gregē hā reditatis tuę, habitātes solos in saltu. Vā pastoribus Irahel qui pascebāt semet ipsos. Dispersa sunt oues meę, eo qd nō esset pastor, et facta sunt in deuorationē omniū bestiarū agri, et dispersa sunt, & rauerūt greges mei, et dispersi sunt, et nō erat qui requireret, nō erat (inquit) qui requireret. Ecce ego ipse requiram oues meas, et uisitato eas, sicut uisitat pastor gregem suum, quod si fuerit in medio ouium suarū dissipatarū, Ego pascam oues meas, et ego accubare eas facit dicit dñs. Huic ergo, quē tale propositū habere spūs propheticus nō ignorabat, recte et cō- stanter dicitur, ut pascat in uirga sua, id est in iustitia sua. Respondet ille et dicit. ¶ In medio Carmeli pascētur Basan & Balaad, iuxta dies antiquos, secundū dies egressions tuę de Ægypto. Ostendā ei mirabilia. ¶ Magnū est quod in uerbis istis pastor bonus promittit, in medio Carmeli pascēt Basan et Galaad, nimis eodē sensu quo in alio pascua- ta iā p̄libato, et pascā eas (ingr) in mōtibus Irahel, in riuis, et in cūctis sedibus terrę, in pascuis uberrimis pascā eas, et in mōtibus excelsis erūt pascuę eaz. Ibi requiescēt in herbis rētibus, et in pascuis pinguib⁹ pascētur. ¶ Carmelū quippe et Basan, et Galaad regere aptas fuisse alēdis gregibus scriptura testat. De Carmelo unde fuit Nabal constat, qd ibi oues pauerit insignis pastor Dauid, typū gerēs boni pastoris Christi, Scriptū ē em, Cui

ergo audisset David q̄ tonderet Nabal gregē suū: ascendite, ait pueris suis in Carmelū, & uenietis ad Nabal. Et post pauca. Nunq̄ eis molesti fuimus, nec aliquādo defuit eis quicq̄ de grege omni tēpore, quo fuerūt nobiscū in Carmelo. Porro Basan & Galaad regiones q̄ pascuole fuerint, illud satis inuuit, q̄ eas petierūt à Mose prece instātissima filij Ruben & Gad, eo q̄ haberēt pecora multa, essetq̄ illis infinita substātia. Interpretatur aut̄ Carmelus scientia circūcisionis, Basan cōfusio, Galaad transmigratio testimonij. Igitur tā rebus q̄ uocabulis suis Carmelus & Basan, & Galaad, illas significauit pascuas ouiu Christi uberrimas ubi pascūtur & impinguātur, in sacris nūc epulādo scripturis, & postmodū paradyfi delicijs habentes primū scientiā ueræ et spūalis circūcisionis, et deinde salubrē facientes cōfessionē de peccatis pristinis, et deinde cōsequētes p̄fectionē fidei taliter, ut eandē fidē cōfirmare et defendere ualeant legis et prophetarū testimonijs. ¶ Quod deinde subiūgitur, iuxta dies antiquos, secūdu dies egressionis tuæ de Aegypto, ostendā ei mirabilia, tūc demū recte intelligimus, sed nō obliuiscimur qd̄ Ap̄lus respiciens et cōmemorās illos dies antiq̄s, illos dies egressionis tuæ, ò antiqua ecclia de Aegypto, et mirabilia q̄ in illis diebus ostēdit dñs, hec aut̄ inq̄ oia in figura facta sunt nostri. Nōne ois eccliaisticus ordo legēdo et scribēdo p̄dicat atq̄ cōcinit, q̄ nos p̄p̄lus dñi et oues pascuæ, siue grex hæreditatis eius, secūdu illoz̄ similitudinē dierū à spūali Pharaone. i. à diabolo liberati, et a peccatis, in q̄bus seruiuimus ei, de Aegypto huius seculi. i. de ignorātia tenebris, exiimus signatis frōtibus nris signo pasionis Christi, q̄ et agnus uerus et pastor bonus est, et trāsiuimus mare baptismi, et ecce spūrituale escā manducauimus, et spūrituale potū bibimus, scilicet corpus et sanguinē eiusede passtoris et agni: Hæc et cætera mirabilia ostēdā ei inq̄, subauditur omni credēti, siue populo meo gregi hæreditatis meæ, quē pascere propofui in uirga mea. i. in iustitia mea, uel potestate mea, quā tūc significabat illa uirga Mosi, in q̄ signa fecit. Sequitur. **Uiderūt gentes, et confundētur sup̄ omni fortitudine sua.** Pōnēt manus sup̄ os, aures eoz̄ surde erunt, lingent puluerē sicut serpens. Sicut reptilia terrę, perturbantur de edibus suis. **Uim deū nostrū formidabūt, et timebūt te.** Et hoc iuxta dies antiquos, secūdu dies egressionis de Aegypto, futurę erat, et factū est. Sicut em̄ illis diebus uiderūt gētes, uel cōfusæ uel cōturbatæ sunt, ascēderūtq̄ populi et irati sunt, dolores obtinuerūt habitatores Philistinū, et tūc cōturbati sunt principes Edom, robustos Moab obtinuit tremor, obriguerūt oēs habitatores Chanaan, ita pastore isto pascente populū suū, gregē hæreditatis suæ, p̄ quo mori dignatus est, et quē acquisiuit sanguine suo, dū oñderet mirabilia q̄ p̄ ap̄los et martyres eius facta sunt innūerabilia, uiderūt gētes, et gentiū imperatores, uiderūt Iudæi atq̄ gētilis, et cōfusi sunt sup̄ omni fortitudine sua, q̄ uidelicet fortitudo illoz̄, q̄ putabat magna, legibus et armis suffulta, non poterat euincere uirtutes quas faciebat in pp̄lo uel grege suo pastor bonus in uirga sua, in potētia sua, p̄ infirmos et cōtemptibiles hoies, non solū per grandæuas p̄sonas, sed sæpe p̄ ueros atq̄ puellas. Cōfundebātur ergo sup̄ omni fortitudine sua, quæ solūmodo poterat frangere uasa fictilia, thesaurū nō ualens tollere, qui in illis erat. ¶ Quid aut̄ dicā de gentiū earundē sapientia. Nihilominus et sup̄ ea confusæ sunt. Hoc est quod protinus ait. Pōnēt manus super os. Nā in cōparatione cœlestis sapientiæ, quæ per illos locuta est, et linguas eoz̄ fecit disertas, muta fuit et est omnis secularis eloquentia, pōnētq̄ manū super os suū, conuictā & confusam se esse suomet testans silentio. Et hoc nimis rū factū est secūdu illos dies antiquos, dies egressionis de Aegypto. Tunc em̄ dicēti Moysi: **Obsecro dñe, non sum eloquēs ab heri, & nudius tertius impeditioris & tardioris linguæ sum, quis, inquit dñs) fecit os hominis, aut quis fabricatus est os surdū & mutū, nōne ego?** Et rursum cū diceret ille, en̄ circūcisus labijs ego sum, quomodo audiet me Pharaon, ecce, inquit) constitui te deū Pharaonis, & Aaron frater tuus erit propheta tuus. Quod deinde sequitur, aures eoz̄ surdæ erūt, tā de Iudæis intelligitur, q̄ de gentibus incredulis, maxime aut̄ de Iudæis, quorū aures detestabilius surdæ dicūtur & sunt, quia prius illis est annūciatū, & legē & prophetas acceperūt. Spoliauerūt em̄ aures suas auditu bono, & hoc scdm̄ eosdē dies antiquos, dies egressionis de Aegypto, qm̄ tulerūt inaures aureas de uxorū filioz̄ ruz̄, & filiarū suarū auribus. & atulerūt eas ad Aaron, fecerūtq̄ ex eis uitulū conflatilē, & adorauerūt. Nā & propter cætera peccata, & maxime propter illud, nūc aures eoz̄ surdæ

Num. 32

1. Cor. 10.

Exo. 17.

Pōnēt manus super os.

Exod. 4.

Exod. 32 sunt, dicente dño. Ego aut in die ultionis uisitabo, & hoc peccatū eorū. Tūc aures suas spoliauerunt auro ad iniuriam dei, nunc aures eorū spoliatae sunt obedientia filij dei. ¶ Dicitur lingent puluerem. lingent (ait) puluerē sicut serpens, id est, terrena tantū cupient, secundū illā similitudinē serpentis qua dictū est illi: Terram comedes cū t̄is diebus uitae tuae. Per uerbū qđ est lingent, nimia, nimisq; pronam pulchre exprimit terrenorum cupiditatē, iuxta Psalmistā quoc; dicitur centē: Et inimici eius terrā lingent. Verū nec saltem illud securę facere poterūt. Sequitur enim: Velut reptilia terrae pturbabūt de aedibus suis, subauditur tam gentiles, q; Iudei. Nā & Iudei de ciuitate et templo perturbati quod erat in Hierosolymis, per omnes terras sunt dispersi, & gentiles de fanis suis ac delubris, in quibus sacrificabant dāmonij. Nimirū hoc iuxta illos dies antiquos factū est, qñ ad ingressum filioꝝ Iſrahel gentes Chanaanarū gentes immundae uelut reptilia de terra illa, proturbatae sunt. Nouissimū qđ dictū est, do minū deū nostrū formidabūt & timebūt te, subauditur, d̄ Christe: Repente nāq; ad illā cō uersionē fecit cum gratiarum actione, tam de incredulis, q; de credētib; Iudaeis atq; genti bus recte potest intelligi, uidelicet secundū magnā distantia formidinis, siue timoris. Nam & increduli accusante conscientia formidant quidē, sed inutiliter, quē admodū dēmones in cut scriptū est. Et dāmones credūt & cōtremiscūt, creduli autē & pñ timēt uti timore, quod est initū sapientiae. Sequitur. **Quis deus similis tui, qui aufers iniquitatem & deponit peccatū reliquiarū hereditatis tuae.** ¶ Hoc in laudē & admirationē dicitur, & dicitur est, inexhaustae gr̄ae quae nūq; fatigat, suscipiēdo ad se cōuersos q̄libet multū peccauerint, q̄libet in peccatis diu p̄uerarint. Futurū em̄ est, ut omnis Iſrahel in q̄ nūc cāritas cōgē saluus sit, cū plenitudo gentiū introierit. De hoc gratulabundus, quis, inq; deus similis tuus. Nō em̄ subiūxit, qui fecisti cœlū & terrā, & mare & omnia quae in eis sunt, uel quod dixit Iſrahel de terra Aegypti, qđ iam factū est, sed quāfers (inq;) iniquitatē, & trās peccatū reliquiarū hereditatis tuae, qđ futurū est. Nec hoc taliter dixisse cōtentus, quāsi quereat ad qđ dixerit. Sequitur adhuc & dicit. **Nō immitet ultra furorē suū, quoniam uolens misericordiā est.** ¶ Reuertetur & miserebitur nostrū. **Deponet iniquitates nostras, & projiciet in profundū maris omnia peccata nostra.** ¶ Hāc quoq; ut superiora dicitur, & fuit iuxta dies antiq̄s, secundū dies egressionis de Aegypto. Nā in illis diebus antiq; in illa egressiōe de Aegypto, uidebo sanguinē ait, & trāsibo uos, nec erit in uobis plaga dñi per dēs, qñ pcussero terrā Aegypti. Secundū illā similitudinē iudicaturus dñs hūc mōdū pr̄mittit signa sua, ut reliquiae Iſrahel saluae fiant, & trāsibit peccatū eorū, ne simul cū mōdo dampnetur. Volēs em̄ est misericordiā, & iccirco p̄dicare nō desinit poenitentia. Quāsi suscepit, nō immitet (ait) ultra furorē suū, subauditur ut haecenus fecit, excacando cor populi huius, & aggrauādo aures eius, & claudēdo oculos eius, ne forte uideat oculis suis, & auribus suis audiat, et corde suo intelligat et cōuertat. Itē in illis diebus egressiōis de Aegypto, pcussit oē primogenitū in terra Aegypti, & oēm exercitū Pharaonis cū currib; & equitib; eius in mari rubro dimerit. Secundū illā similitudinē deponet (inq;) iniquitates nostras, & projiciet in pfundū maris. i. delebit in baptismo Ch̄i, oia p̄ct̄a nostra. **Itē loquēdi faciēs rursus ad ipm familiariter cōuertit & dicit. **Babis ueritatē Jacob misericordiam Abrahā, quae iurasti patribus nostris a diebus antiquis.**** ¶ Ista sunt uniuersae uiae dñi, misericōdia & ueritas, in qb; iste uenerabiliter sermonē suū cōsumauit, loquēs ad ipm in quo misericōdia & ueritas obuiauērūt sibi, iustitia & pax osculatae sunt. Iustitia ipsa ē ueritas, quā dabis (inq;) Iacob, ueritas reddēdo unicuiq; secundū opera sua, et pax ipsa ē misericōdia, quam dabis (ait) Abrahā benedicēdo, scilicet in semine eius oēs gētes, ut accipiat remissionē peccatorū p̄ te eundē Christū dei filiū, qui es ipsa ueritas, cuius donū misericōdia ē, quae iurasti (ait) patribus nostris a diebus antiquis, ut uidelicet quenq; dubitare de adimplendis misericōrdia & ueritate nefariū sit. ¶ Porro illud aiaduertere pulchrū est, qđ in plures misericōdia in pauciores autē dāda pronūciat ueritas, dū nō dicit, dabis misericōdiam Iacob, ueritatē Abrahā, sed ueritatē Iacob, misericōdiam Abrahā. Iacob q̄ppe unius tātū. i. Iſraheliticę gētis. Abrahā autē pater multarū gentiū p̄dicatur dicēte deo. Ego sum, & pater meū tecū, et isq; pater multarū gentium, nec ultra uocabitur nomē tuū Abram, sed appellaberis Abrahā, quia pater multarū gentiū posuite. Sed & illud non omitendū, quia prius complacuit deo quā

Duplex timor.

Iaco. 2.

Rom. 11.

Exod. 12

Esa. 6.

Psalm. 24.

Psalm. 24.

Psalm. 67.

Dabis misericordiam Abraham.

Gene. 17.

esset circumcissus. Vnde Ap[osto]lus. Quomodo (inquit) reputata est Abrahæ fides ad iustitiã? In circumcissione an in p[ro]putio? Nõ in circumcissione, sed in p[ro]putio, Et signũ accepit circumcissionis, signaculũ iustitiæ fidei, q[ui] est in p[ro]putio, ut sit p[ro] oim credentiũ p[ro]putiũ, & sit p[ro] circumcissis. Itaq[ue] dũ dicitur, dabis ueritatẽ iacob, misericordiã Abrahã, in multos quidẽ ueritas, sed in multo plures miscdia redudat, qd nimis nobis expedire sp[irit]us propheticus bñ pp[ro]derat. Nã ut saluemur, nõ tã ueritatẽ iudicis q[ui] misericordiã q[ui]rimus creatoris. Deniq[ue] & si fuerint ex circumcissione sancti p[ro]fecti, q[ui]bus ad coronã ueritas dei abundauit, nobis tñ gentibus misericordiã est qd idẽ deus impedit. Vnde idẽ Ap[osto]lus: Dico em[im] (ait) Christũ Iesum ministrũ fuisse circumcissionis propter ueritatẽ dei, ad cõfirmãdas promissiones patrũ, g[ra]tes aut[em] super misericordia honorare deũ. ¶ Quibus aut[em] patribus iurauerit hæc dñs, ut iste meminit dicẽs: q[ui] iurati patribus nostris, à diebus antiquis, scire debemus, q[ui] isti sunt p[ri]cipue p[ro] Abraham & patriarcha David. Iurauit em[im] dñs David ueritatẽ, de fructu u[er]it[is] tui ponã sup[er] sedẽ tuã, iurauit misericordiã Abrahã sup[er] miseris g[en]tibus, ita ut diceret: Per memetipsum iurauit, q[ui] fecisti r[ati]õnẽ hãc, & nõ peperisti filio tuo unigenito, benedicã tibi & bñdicentur in semine tuo o[mn]es gentes terræ. Et hæc quidẽ scilicet, ueritatẽ & misericordiã iã dedit, sed datũ hoc in iudicio futuro palã c[on]t[ra]ctis apparebit. Debemus em[im] sermonẽ hũc propheticũ ita terminare, ut memores simus inquit quo ita cœpit. Audiant montes iudiciũ dñi & fortia fundam[en]ta terræ, q[ui]a iudiciũ dñi c[um] p[ro]p[ri]o suo, & cum Israhel dijudicabitur. ¶ Plane qd de una gente Israhelica diximus, quã tunc diuisa erat in duas partes, id est, in Samariã & Hierusalẽ, idem de uniuerso genere humano sentimus & dicimus: Sicut em[im] tũc dñs iudiciũ proponens se se inter utrãq[ue] partẽ exhibuit, Samariã tanq[ue] reũ imp[en]itentẽ perpetuã captiuitati adiudicans, Hier[osolymam] uero tanq[ue] reũ p[en]itentẽ de Babylonia captiuitate soluendã esse decernẽs, sic ab initio seculi fecit & facit, & facturus est in fine seculi. Nã ut de iudicio breuiter dicam, inter Cain & Abel, qui ambo, sicut et nos o[mn]es, i Adã peccauerãt, taliter se exhibuit, ut imp[en]itentẽ Cain oimõ abijceret, p[en]itentẽ uero & dignos p[en]itentiã fructus offerentẽ Abel susciperet. Porro de fine seculi euangeliũ nõ tacuit, q[ui]a gentes o[mn]es in duas diuisiones tanq[ue] in duos reos diuidens alterã partẽ positã à sinistris ueluti reũ imp[en]itentẽ perpetuo tradet igni pronũciãns q[ui] p[en]itentiã fructũ nõ fecerit, alterã uero partẽ cõstitutã à dextris, ueluti reum q[ui] dignos p[en]itentiã fructus fecit, ad regnũ uocabit. Et ut sciamus q[ui] cõstans in tali discretione iudex iste sit, in ipso suã mortis articulo, dũ inter duos latrones penderet, alterũ imp[en]itentẽ & blasphemantẽ reliquit, alteri p[en]itenti & cõsitenti paradysi ianuã aperuit, & cont[ra] nouo iudiciũ populũ imp[en]itentẽ derelinquens, gentium p[en]itentiam suscepit.

Ro. 4.

Ibid. 15.

Psal. 137.

Gene. 22.

Sup. 6.
Extremũ do
mini iudiciũ,

Gene. 4.

Matt. 25.

Luce. 23.

¶ Finis libri tertij & ultimi in Micheam prophetam.

PROLOGVS RVPERTI ABBATIS
IN SEX POSTERIORES PROPHE: TAS.

Refrigerat in me feruor studij laudabilis, quod est uacare in prophetis: quẽ admodum Iesus filius Syrach dicit: Sapientiam omnium antiquorum exquireret sapiens, & in prophetis uacabit. Hoc feruenti studio facere inceperam, et ante hoc biennium. XII. prophetarum uolumen ingressus, & ex ipsis sex anterioribus, sicut in ordine sunt, quantum potui perscrutatus, quantum se exquirentem admisit sapientia ipsorum, quã Christus est, quia reuera sapientia dei Christus, sapientia ipsorũ est, & in ipsum tendit omnis eorũ prophetia, & omnis scriptura diuinitus inspirata. Cũ ad Naum peruenissem, qui in ordine septimus est, substiti, & uelut offensus toto restigescente studio non ulterius procedere cupiui. Quã causa properantẽ animũ offendit, iam nunc dicam tibi d[omi]n[u]m Ekkenberte abba uenerabilis, qui cœnobio Corbienti p[re]sidentis, eandem quam p[re]dixi sapientiam antiquorũ studiose legendo exquiris. Tu quippe mihi scribere dignatus es, & scripto tuo cõmonere me, ut eodẽ studio, quo (ut tibi uisum ẽ) tractaueram sex prophetas anteriores, tractarem & posteriores: utiq[ue] per hoc significans simplicem te habere oculũ, & partem nullam habentem tenebrarum, quales patiuntur nõ

Ecci. 59.

Sapientia p[ro]phetarũ Christi est.